

เทศน์เช้า วันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๔๖

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ดูอย่างคนตายสิ คนตายเขาเป็นสามีภรรยา เขาเป็นหมอมมคนนะ ลูกก็เป็นหมอ คนรักษา คนไข้มันก็ต้องตาย คนนี้ต้องตายทั้งหมดเลย ฉะนั้นชีวิตนี้ถ้าเรามีสายป่านเหมือนว่า ว่าถ้ามีสายป่านชักไว้ เรามีสายป่าน เรามีสติ เราควบคุมชีวิตของเราได้ เราสามารถตัดแปลงเราได้ ถ้ามีสติมีสตางค์นะ มีสติแล้วเราจะควบคุมชีวิตของเรา มันจะทุกข์ มันจะมีความทุกข์ร้อน

ถ้าผู้มีปัญญาจะความทุกข์มันก็เป็นสักแต่ว่า มันมีอยู่ มันหนีไม่พ้นหรอก แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังต้องให้หมอชีวกรักษา แล้วคูสิ อย่างญาติแย่งน้ำกันฆ่ากัน ยกครอบครัว ยกตระกูลฆ่ากันเลยละ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปห้ามญาติอยู่สองหนสามหน อាកารอย่างนั้นจะเป็นความทุกข์ไหม? ถึงท่านเป็นพระอรหันต์ก็จริงอยู่ แต่ท่านเห็นอาการว่าญาติทั้งฝ่าย พ่อฝ่ายแม่แย่งน้ำกันรบราฆ่าฟันกัน สุดท้ายรบราฆ่าฟันจนหมดเลยทั้งสองฝ่าย ตายหมดเลย นั่นนะให้เห็นสภาพว่าแม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมแล้วมันก็ยังรับรู้อยู่ จะว่าเป็นความทุกข์มันเป็นสักแต่ว่า มันอยู่ภายนอก มันไม่เข้าถึงใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้

คนที่ชีวิตมีหลักมีเกณฑ์ ถ้าเรามีหลักมีเกณฑ์ หลักของศาสนา ศาสนานี้สอนแจ้งเรื่องของชีวิต ชีวิตนี้มาจากไหน? เราจะลังเลสงสัยว่าชีวิตนี้มาจากไหน? เกิดมาๆอย่างไร? แล้วชีวิตนี้เกิดมาเพื่ออะไร? แล้วตายไปเพื่ออะไร? มันเปล่านะ มันเสียประโยชน์ มันจะไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย เพราะเราก็ลังเลสงสัยตลอดไป

แต่ถ้าผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาย้อนอดีตไปนี้ บุญเพนิวาสนุสติญาณ เป็นพระโพธิสัตว์สร้างบุญบารมีมาเป็นพระโพธิสัตว์ มาตั้งแต่ภพที่ชาติเป็นกัปๆ มานะ เป็นอสงไขยเป็นกัปมาตลอด สร้างสมมา ชีวิตนี้มีหลักมีเกณฑ์มาตลอดเลย ผ่านร้อนผ่านหนาวผ่านในชีวิตมานี้แล้วมันสะสมลงที่ใจ ย้อนอดีตชาติไปจะย้อนไปได้ตลอด ชีวิตมันมีมาอย่างนั้น

มันมีเมื่อก่อนแล้วมันก็มีวันนี้ แล้วมันก็ต้องมีพรุ่งนี้ วัฏฏะเป็นอย่างนี้ใครจะมีอำนาจมาก น้อยขนาดไหน จะทำลายสิ่งนี้ไปไม่ได้ มันหมุนมันแปรสภาพของมันไป แล้วมันเสื่อมสภาพแล้ว มันก็เจริญรุ่งเรืองไปสถานที่หนึ่งๆ จะเป็นอย่างนี้ตลอดไป นี่เรื่องของโลก โลกเป็นอนิจจัง แต่เดอังก์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า พุทธวิสัย เรื่องของกรรม เรื่องของฌาน เรื่องของโลก เป็นอนิจจัง ก็มันแปรสภาพตลอดไป ไม่มีความคงที่อยู่ แล้วมันจะเป็นอย่างนี้ตลอดไป ไม่มีใครมีอำนาจสามารถจะทำลายสิ่งนี้ได้เลย มันมีเกิดมีตายอยู่อย่างนั้น แล้วเราก็เกิดก็ตายอยู่อย่างนั้น

แต่เรามีหลักมีเกณฑ์ เราไม่ปล่อยให้ชีวิตเราเหมือนกับว่าวเชือกขาด ว่าวเวลาเชือกมันขาด มันแว้งกว้างมันหมุนไปตามแต่ลมจะพาไปนะ แล้วตกที่ไหนมันก็ไม่รู้ นั่นนะ เพราะเขาไม่มีศาสนาในหัวใจ ถ้าเรามีศาสนาในหัวใจ เราเชื่อผลของกรรม “ทำดีต้องได้ดี ทำชั่วต้องได้ชั่ว” เราพยายามฝืน เราฝืนทำคุณงามความดีเรานี่ เราให้ทาน เรารักษาศีล แล้วเราก็ภาวนา

การภาวนามันเข้าไปควบคุมใจของเรา ถ้าควบคุมใจของเราได้ มันมีหลักมีเกณฑ์ ใจของเราจะแก้ไขใจของเรา มันต้องรู้ทุกอย่างนะ เหมือนหมอจะรักษาโรค หมอเขาต้องวิเคราะห์ว่าคนๆ นั้นเป็นโรคอะไร จะต้องใช้ยาตัวไหนเข้าไปรักษากับโรคตัวนั้น มันจะไปทำปฏิกิริยากัน จะไปฆ่าเชื้อโรคอันนั้นให้เชื้อโรคอันนั้นตาย

อันนี้ก็เหมือนกัน เรามีจิตนิสัยชอบอย่างไร เราเป็นโทสจริต เราเป็นโมหจริต จริตของเรา คิดข้องสิ่งใด ถ้าจิตนิสัยของเรา เราประพฤติปฏิบัติมันตรงกับจริต ตรงกับนิสัยของเรานี้มันจะทำให้เราภาวนาไปได้ ถ้ามันตรงจริต เราเริ่มวิเคราะห์โรคจากเรื่องหยาบๆ แล้วเราก็ต้องวิเคราะห์โรคไปคือว่ากิเลสของเรามันติดพันกับสิ่งใด ติดพันกับสิ่งใด สิ่งใดที่มันทำให้เราติดพันมันต้องรู้แจ้งความรู้แจ้งแทงตลอดด้วยปัญญา

ปัญญามันจะเข้าไปเกาะเข้าไปทำให้มันมีความเข้าใจ ให้ใจนี้เข้าใจ สอนใจนี้ทุกวันๆ สอนมันทุกวัน สอนไป สิ่งที่เราพอใจเราต้องการความสะดวกสบาย เราต้องการความเป็นอยู่ของชีวิตมันเป็นสภาวะ เป็นปัจจัยเครื่องอาศัย เป็นสิ่งที่จำเป็นกับชีวิต มันจำเป็นชั่วคราว

แต่ชีวิตนี้มันไม่มีแก่น “ชีวิตนี้คืออะไร” เขาถามพระสารีบุตร พระสารีบุตร “ชีวิตนี้คือพลังงานเท่านั้น” พลังงานคือตัวหัวใจ ถ้าหัวใจมันสืบทอดมันมีอายุ มันสืบทอดอยู่ มันอยู่บนกาลเวลา มันก็ทำให้ชีวิตเราดำรงตลอดไป ถ้ามันขาดลง การสืบทอดนั้นขาดเมื่อไหร่ ชีวิตนี้ก็ดับ

ชีวิตนี้ละ ชีวิตของปัจจุบันนี้ชีวิตนี้คือพลังงานตัวนั้น แต่พลังงานตัวนั้นมันไม่ตาย พลังงานตัวนั้นมันแปรสภาพไปมันหมุนไป ไม่มีสายป่าน ไม่มีเชือก ว่าไม่มีเชือกมันหมุนไป ตามกระแสของกรรม แล้วถ้าเราไม่เชื่อหรือเราพอใจของเรา ก็เลสมันต้องพอใจของมัน ต้องทำ ความสะดวกของมัน มันจะทำตามอำนาจของมัน สิ่งใดที่เราเห็นว่าถูกต้อง เราเห็นว่าถูกต้องแต่ มันตรงกับศีลธรรมไหม ถ้ามันไม่ตรงกับศีลตรงกับธรรมมันจะถูกต้องไปไม่ได้หรอก ถ้ามัน ถูกต้องเราสมประโยชน์เราได้ประโยชน์ เราว่าเราถูกต้อง แต่ความได้มานั้นนะ มันเป็นศีลใหม่

ถ้าศีล ปาณาติปาตา เราต้องไม่เบียดเบียนเขา ได้มาด้วยความถูกต้อง ถ้าได้มาด้วยความ เบียดเบียนมันก็ไม่ถูกต้อง มันไม่ถูกต้องหรอก แต่เหมือนว่าได้มาด้วยบริสุทธิ์หรือไม่บริสุทธิ์ นี้ ปฏิภาหุ สมบัติของเราได้มาด้วยความบริสุทธิ์ เราเจตนาด้วยความบริสุทธิ์ เราให้ด้วยความ บริสุทธิ์ ผู้ให้บริสุทธิ์ ทานอันนี้จะมีผลมากมาย

สมบัตินี้เราโกงเขามา เราก็ทำทานเหมือนกันมันก็ได้บุญเหมือนกัน แต่ไม่เต็มไม่สม ประโยชน์ ปฏิภาหุ ข้างใดข้างหนึ่งบกพร่องไป มันจะได้ผลเหมือนกันแต่ผลไม่เต็ม การกระทำ การเกิดขึ้น การสัมผัสต่างๆ มันต้องมีเหตุมีผลไปตลอด

ทำกรรมชั่วต้องเป็นผลชั่วตลอดไป ทำกรรมดีต้องเป็นผลดีตลอดไป แต่ผลดีหรือผลชั่วมัน ต้องมีปัญหาด้วย ถ้ามีปัญหาใคร่ครวญเข้าไป เราจะทำคุณงามความดี ความดีจะเป็นความดีของ เราโดยถูกต้อง โดยความเป็นไป จากความดีหยาบๆ ความดีหยาบๆ เราจะออกประพฤติปฏิบัติมัน มีความผูกพันไปหมด เราต้องมีภาระรับผิดชอบ เราต้องมีหน้าที่ เรารับผิดชอบเราทำหน้าที่เราต้อง เอาสิ่งนั้นเป็นหลัก แล้วเราจะปลีกเวลาไปประพฤติปฏิบัติมันจะเป็นไปได้อย่างไร มันจะเสียเวลา ของเราหนึ่ง มันทำให้หน้าที่การงานของเราบกพร่องไปหนึ่ง นั้นเป็นความคิดของเรา

เวลาทุกข์ขึ้นมามันไม่คิดอย่างนั้นหรอก เวลาตายขึ้นไปนะ เวลาเราจะตายเราบอกว่า เรา ต้องรอให้มีหน้าที่ หน้าที่ของเรายังมีอยู่ เรายังตายไม่ได้ เราต้องทำหน้าที่ของเราให้สมบูรณ์ก่อน เราถึงค่อยตายไป มันเป็นไปไม่ได้หรอก เวลาคนเราจะตายนะ ไม่หายใจเข้าและไม่หายใจออก อุบัติเหตุมันเกิดขึ้นมา คนนะเวลามันเกิดอุบัติเหตุ มันตายได้ทุกเวลาหรอก เด็กก็ตายได้ ผู้ใหญ่ก็ ตายได้ คนแก่ก็ตายได้ การตายนี้ไม่กำหนดเวลาเพราะแล้วแต่กรรมของตัวเอง ถ้ากรรมมาถึงแล้ว เราก็หมดโอกาส

ถ้าเรามีโอกาส ปัญญาที่มันลึกเข้าไป ปัญญาจากข้างนอก ถ้าคนเราไม่รับผิดชอบหน้าที่การงานคนนั้นคนไม่ดี ถ้าคนดีต้องเป็นคนรับผิดชอบหน้าที่การงาน ถ้าใครรับผิดชอบหน้าที่การงานคนนั้นเป็นคนดี หน้าที่การงานของโลกก็หน้าที่การงานของโลก เราทำสมบูรณ์แล้วเราก็พยายามประพฤติปฏิบัติของเราด้วย ลืมตาสองตา ตาของธรรมต้องให้ลืมหืมด้วย ถ้าเราลืมตาของธรรมเราจะมีหลักมีเกณฑ์ มีหลักมีเกณฑ์จากข้างนอกมีหลักมีเกณฑ์จากข้างใน

คนเราคิดดีมันต้องทำดีตลอดไป คนคิดไม่ดีคนก็เบียดเบียนไป ถ้าใจของบุคคลนั้นดีมันจะเป็นโทษไปได้อย่างไร มันจะไม่เป็นโทษหรือ มันจะมีคุณประโยชน์ตลอดไป แต่มันจะดีได้มันต้องมีการตัดแปลงตน ต้องรู้แจ้งต้องแทงตลอด ถ้ารู้แจ้งแทงตลอดแล้วสิ่งนั้นจะเป็นคุณงามความดีไปทั้งหมด

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาแล้วไม่เบียดเบียนใครเลย ให้แต่บุญกุศลนะ สอนเทวดา สอนหมู่สัตว์ สอนต่างๆ ให้พ้นกิเลสได้ พ้นจากกิเลสไม่มีใครสามารถเข้าใจสิ่งนี้ได้เลย มันอยู่ในหัวใจของเรา มันเบียดเบียนใจของเรา แต่เราไปโทษอย่างอื่น ถ้าเราไม่สมความตั้งใจของเราสิ่งต่างๆ นี่มันขาดแคลนไปมันบกพร่องไป เราจะเสียใจ เราจะคิดไป นั่นนะมันเป็นผลจากข้างนอก ผลจากข้างนอกเบียดเบียนใจของเรา เพราะเราโง่ เราไม่เข้าใจ เราถึงไปเอาผลจากข้างนอกเข้ามา ทั้งๆ ที่ผลจากในหัวใจ เรื่องความพร่องของใจมันมีอยู่แล้ว

เราอยู่เฉยๆ ทุกอย่างสมบูรณ์หมดเลยนะ คนเราไม่เคยมีความสมบูรณ์ตลอดไป อยากมีความพร้อมสมความปรารถนาทั้งหมด มันก็มีความไม่พอใจในหัวใจของมัน มันก็ขัดข้องใจของมัน แต่ถ้าเราขัดข้อง เราบกพร่องขึ้นมา มันจะเห็นว่าสิ่งนั้นเป็นโทษ เราถึงว่าไปยึดว่าข้างนอกเป็นโทษไง สิ่งต่างๆ สิ่งกระทบนั้นเป็นโทษทั้งหมดเลย เราไม่พอใจสิ่งนั้น เราทุกข์เพราะเหตุนั้น มันพยายามเบี่ยงเบน เบี่ยงเบนว่าความทุกข์จริงๆ มันอยู่ที่ใจ ความบกพร่องความขัดข้องมันอยู่ที่ใจเราบกพร่องเอง ใจเรามันขัดข้องเอง สิ่งนั้นเป็นเครื่องอยู่อาศัย ถ้าใจเราริมเต็ม ใจเราพอใจสิ่งนั้นก็แค่อาศัยเฉยๆ ความดีส่วนหยาบๆ

ผู้ที่มีความรับผิดชอบจากข้างนอก ถ้าคนมีความรับผิดชอบจากข้างนอก แล้วมันจะมีความรับผิดชอบจากข้างใน เพราะมันแสดงออกมาจากเรื่องของหัวใจ หัวใจมีความรับผิดชอบ มันถึงพยายามรักษาสິงนั้น ถ้ามันรักษาสິงนั้น มันเป็นผลประโยชน์ขึ้นมา มันทำขึ้นมาเสร็จแล้ว มันก็ย้อนกลับเข้ามาข้างในๆ มันจะไปหาข้างในใจ นั่นนะถ้ามีข้างใน มีสติ

เรามีสติอยู่นะ เวลาเราทำมันยังผิดพลาดหลุดไม่หลุดมือไปได้ แล้วเราพยายามตั้งกำหนดสติขึ้นมาเพื่อกำหนดใจของเรา กำหนดพุทโธๆ ขึ้นมานี้มันเป็นนามธรรม ทำไมมันไม่พลั้งไม่เผลอ มันจะต้องพลั้งเผลอไปธรรมชาติของมัน ธรรมชาติของมันสภาวะเป็นอย่างนั้น ธรรมชาติของกิเลสเป็นอย่างนั้น แต่ธรรมชาติของธรรม เผลอก็อ้างมัน เผลอเราก็ตั้งใหม่ๆ ย้อนกลับเข้ามา ถ้าย้อนกลับเข้ามามันจะตั้งมันได้

จิตนี้ตั้งมันนะ มันทำความพะรุงพะรังของใจ วางสิ่งต่างๆ ที่มันยึดมันถือมัน มันวางได้ ส่วนหนึ่ง วางไว้ส่วนหนึ่งวางไว้ชั่วคราว สิ่งชั่วคราวเพราะมันมีสติ ถ้าสติพร้อมสิ่งนี้ก็จะได้ไปด้วย ถ้าสติมันขาดมันก็เสื่อมไปๆ มันเจริญแล้วเสื่อมเจริญแล้วเสื่อม มันเป็นธรรมชาติของมันอยู่ อย่างนั้น โลกเป็นอย่างนี้ตลอดไป เพราะไม่มีใครเคยเห็นธรรม

แต่ผู้ที่จะเห็นธรรม อรูปธรรม ก็ว่ามันพิจารณาเข้ามา มันจับต้องสิ่งนี้ได้มันจะเป็นความมหัศจรรย์ คนภาวนาเป็นมันจะมีเหตุมีผลของมัน มันจะมีงานจากภายใน เวลาเราเหนื่อยยาก เราทำงานของเราเราเหนื่อยยากมาก เวลามันสงบขึ้นมาทำงานเสร็จแล้วเราก็สบายใจ

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเรากำหนดพุทโธๆ หรือว่าทำใจสงบนี้มันจะมีความสุข แล้วมันจะว่าสิ่งนี้เป็นผลๆ มันคิดได้ทุกอย่าง เพราะมันคิดได้ เพราะมันเว้งว่างมันปล่อยวางจริงๆ มันปล่อยวางชั่วคราวไง แต่เวลามันเสื่อมออกไปแล้วเราจะเสียใจ เสียใจว่าสิ่งนี้เราเคยเข้าไปถึงจุดนั้น แล้วเราปล่อยให้เสื่อมออกมา แล้วเราต้องทำเข้าไปใหม่มันต้องพยายามๆ เข้าไป งานมันต้องบุกบั่นมากขึ้นไป เพราะเราปล่อยให้มันเสื่อมออกมา เราไม่มีสติ เราไม่ควบคุม เราไม่ชำนาญในวิธี เราไม่ควบคุมใจของเราเอง มันเสื่อมเข้ามาได้แล้วเราก็ต้องทำขึ้นไปมันถึงเป็นงานแสนยาก แสนยาก เพราะอะไร? เพราะเป็นนามธรรม เราจะจับต้องอย่างไร

การฝึกฝนใจนี้มันจะชำนาญๆ เพื่อใจดวงนั้น สอนคนอื่น ครูบาอาจารย์สอนลูกศิษย์ สอนเราๆ ก็รับฟังๆ สติตั้งๆ อย่งไร มันลึกๆ ไม่ได้เลย เริ่มต้นจะลึกไม่ได้เลย อย่างที่ว่าเวทนามันคืออะไร เรายังไม่เข้าใจเลย แต่เวลามันเสียใจมันทุกข์ใจเราก็อทุกข์แทบเป็นแทบตายนะ เราก็อไม่รู้ว่ อันนี้เป็นทุกข์เวทนา มันเป็นความเวทนามันเป็นทุกข์อยู่แต่เราก็อไม่เข้าใจว่าอันนี้เป็นทุกข์

จนเราศึกษาธรรมขึ้นมา พอมันทุกข์ขึ้นมาเราจับทุกข์ได้ อ้อ! อ้อ! เลยนะ นี่แหละ คือทุกข์ ทุกข์เป็นอย่างนี้หรือ นี่เวทนามันเป็นความไม่พอใจ เวลามันสุขมันสุขเวทนา มันเป็นอย่างนี้หรือ

เวลามันย้อนกลับเข้าไปจากภายใน มันก็จะเห็นสภาวะแบบนั้น เห็นสภาวะแบบนั้นสภาวะของใจ อាកารของใจเป็นแบบนั้น เห็นสัญญา เห็นสังขาร ความคิด ความปรุง ความแต่งของเรา

แต่ก่อนมันคิดไปโดยธรรมชาติของมัน คิดโดยอิสรภาพของมัน แต่เดี๋ยวนี้มันมีกรรมเข้าไปควบคุมไง มีกรรมควบคุมมันแยกแยะเข้าไป มันแยกแยะมันวิปัสสนาเข้าไป สิ่งนี้เกิดเพราะมีเหตุมีผล มันไม่เกิดขึ้นมาลอยๆ หรือ มันเกิดจากสัญญา สัญญาเกิดขึ้นเมื่อไหร่ เกิดจากความไม่รู้ของมันคือเกิดจากอวิชชา จิตจิตความสงบของใจมันจะปล่อยขึ้นไปแล้วจะย้อนกลับเข้ามา วิปัสสนาเข้ามา เราใคร่ครวญอย่างนั้น เราควบคุมใจของเรา ว่ามันไม่ไปตามอำนาจของมัน มันมีเชือกเราบังคับมันได้ เราจะดึงไปซ้ายก็ได้ไปขวาก็ได้ เราใคร่ครวญของเรา เราแยกแยะใจของเรา ให้เห็นสภาวะแบบนั้น

หลักของใจ ภาวนาเป็นขึ้นมามันจะมีงานของมัน งานของเราคืองานจากภายใน ถ้าควบคุมงานจากภายในได้ มันจะเห็นการเกิดการตายของอารมณ์ พิจารณาไปมันดับปล่อยวางๆ เห็นการเกิดการตายของอารมณ์ แล้วเห็นการฆ่าออกไปนะ กิเลสมันจะขาดออกไปจากใจ เป็นขั้นเป็นตอน เข้าไปจนถึงที่สุด กิเลสมันตายออกไปจากใจ แล้วมันจะมีอะไรตายไป คนที่ประพฤติปฏิบัติแล้วถึงไม่กลัวตายไป มันจะตายๆ ขอให้กิเลสมันตายก่อน ถ้ากิเลสเราไม่ตายเรายังมีชีวิตอยู่นะ เราตายไปนะมันก็ไปเกิดใหม่ๆ มันทุกข์ยากมาก

ขณะที่เกิดมาปัจจุบันนี้เราเจอศาสนา เรามีเวล่ำเวลาทำไมเราไม่ประพฤติปฏิบัติ ทำไมเราไม่ชวนชวนของเรา เราจะปล่อยให้เราตายไปมันเกิดแน่นอน เชื่อมันมีอยู่แน่นอน คนเป็นหนี้เนี่ยนี้มันเป็นลูกหนี้ เจ้าหนี้เป็นเจ้าหนี้เรา เขามีสิทธิ์ทวงเราตลอดไป เราจะใช้เขาไม่ใช้เขาเราก็เป็นหนี้ อย่างนั้น ถ้าเราพ้นจากหนี้ เราปลดเปลื้องกิเลสออกไปจากใจ เราพ้นจากหนี้แน่นอนเลย เราเกิดเราตายขึ้นมานี่จรดนิสสัย การสร้างสมมา คนประสบความสำเร็จทางโลกประสบความสำเร็จมาก คนมีอำนาจวาสนาบารมีทำอะไรก็ประสบความสำเร็จ

คนทุกข์คนยากเกิดมาแล้วมีแต่ความทุกข์ความยากเพราะอะไร? นั่นนะหนี้ไง หนี้เพราะเขาทำคุณงามความดีของเขา เขาต้องสร้างสมบุญกุศลของเขา เขาเกิดมานะเขาถึงประสบความสำเร็จของเขา จะทำอะไรประสบความสำเร็จไปหมดเลย บางคนทำอะไรจะผิดพลาดตลอดไป เพราะอะไร? เพราะหนี้ นี่ตัวนี้มันฝังอยู่ที่ใจ แล้วหนี้ตัวนี้มันมีอยู่มันไม่ใช้ได้อะไร มันก็ต้องไปเกิดต่อๆ

ถ้าเราปลดเปลื้องหนี้ของเราพ้นออกไปจากหนี้ เราจะเห็นว่า การเกิดและการตายนี้ไม่มี มันกลับไปคืนสภาวะเดิมของเขา ร่างกายนี้เราใช้มรรษามา เกิดมาจากท้องพ่อท้องแม่นั้นเป็นเรื่องของธาตุขันธ์ จิตใจปฏิสนธิเกิดในท้องพ่อท้องแม่มาแล้วเรากินอาหารเข้าไปมันเรื่องของโลกปัจจัย ๔ ทั้งนี้มันเป็นเรื่องธาตุดิน ธาตุลม ธาตุน้ำ ธาตุไฟ สิ่งนี้มันมีอยู่ในโลกอยู่ เราก็เติมรักษาไป นี่เรายืมมา แต่เราวิปัสสนาเราใคร่ครวญเข้าไป เราคืนธรรมชาติไปโดยไม่เป็นหนี้ใจ

แต่ถ้าเราเกิดเราตายธรรมชาติ เราต้องเกิดต้องตายแล้วเราก็ต้องใช้หนี้ เพราะเราเป็นหนี้กับกิเลสหนึ่ง เป็นหนี้กับโลกหนึ่งเพราะเราใช้สมบัติของโลกเขา ร่างกายนี้คืนสู่สภาวะเดิมออกไป มันก็ต้องไปเกิดใหม่ ๆ เกิดมาสร้างโลก ๆ ตลอดไป การเกิดและการตาย ถ้ามันมีการเกิดและการตายเราเห็นแล้วต้องพยายามตั้งสติให้ได้ ทำให้ใจของเราสะเทือนใจนะ ถ้าเราสะเทือนใจเราจะเริ่มแก้ไข เริ่มมีกำลังใจ เริ่มมีโอกาส

ถ้าเราไม่สะเทือนใจของเราละ ชีวิตนี้ลอยลมไป เหมือนว่าวเชือกขาด ว่าวเชือกขาดมันก็ไปตามกระแสของกิเลส แล้วโลกเดี๋ยวนี้สื่อโฆษณาต่างๆ มันจะเข้ายวนมาก มันจะล่อลวงให้คิดมาก แล้วเด็กก็จะคิดสภาวะนั้นตลอดไป คิดอย่างนั้นไปชีวิตมันก็จะเป็นอย่างนั้น ถ้าเรามีธรรมขึ้นมาในเรื่องของโลกเป็นแบบนั้น มันจะวิเศษขนาดไหน เดี่ยวมันก็ต้องมีตัวใหม่มาดีกว่าตัวเก่าแน่นอน ของใหม่ออกมามันจะดีกว่าของเก่าตลอดไป ดีไปอย่างนั้นเรื่องของโลกเขา เพื่อเป็นความแข่งขัน

แต่เราแข่งขันกับใจของเรา เราสละ เราวาง เราไม่เอา เราปล่อยให้โลกเป็นของโลกไป เรารักษาใจของเราได้ แล้วเราจะมีโอกาส เราจะถึงได้ว่าวเชือกไม่ขาด เราต้องพยายามทำของเรา สติสัมปชัญญะนั่นคือเชือก สติของเรา สมาธิเป็นตัวหัวใจตั้งมั่น เรามีสติแล้วเราก็กความรู้สึในตัวเราไว้ เราควบคุมว่าวของเราได้ เราไม่ปล่อยว่าวให้เชือกขาด เราไม่ปล่อยชีวิตเราให้ล้าละเลเทเมาไปตามกระแสของโลก เอวัง